

KÖPEKLERİ SOKAKTAN SOKAKLARI KÖPEKLERDEN KURTARMAK

Cemal AKKUŞ

Erzurumlu amcanın sabah namazına giderken kendine saldıran başıboş köpekleri şikayet için aradığı belediye görevlisinin telefonda köpeklerin kısırlaştırıldığını söylemesi üzerine ‘evladım bu köpekler bize cinsel tacizde bulunmuyor, ısırıyor sözleri ile büyüdük. Yıllarca etkin çözüm üretilemeyen bu başıboş sokak köpekleri artık salt ‘Hayvan Sevgisi’ kavramı üzerinden asla açıklanamayacak sosyal bir sorun haline geldi. Ve uzun bir süredir bu sorunun çözümü üzerine odaklanan tartışmaların içindeyiz. Görünen o ki bu tartışmaların sağlıklı sonuç vermesi için gerekli olan güvenilir ve yeterli veri sıkıntımız var. Ve her zamanki gibi kör döğüşü yapmayı sağlıklı fikir alışverişine tercih ediyoruz.

Sadece bu konuda sağlıklı veriler elde etmek ve ilk etapta soruna bakış açımızı netleştirmek için yaptığımız mini anket çalışması bile bu konudaki toplumsal çatışma ve istismar alanlarına alet edilmeye çalışıldı.

Anketteki bir şıkka bile tahammül edemeyen kızgın bir kitle ile ‘hemen asalım, keselim’ basitliğinde davranmayı alışkanlık haline getirmiş bir çoğunluğun arasında akli ve vicdani bir yol aramanın güçlüğüne iliklerimize kadar hissediyoruz. Ninelerimizin ‘köyde kavga ya çocuk yüzünden ya kopek yüzünden çıkar’ tespiti coğrafi sınırlamaları aşarak tüm memlekete yayılmış durumda. Karşılaştıkları her sorunda Avrupa ve Batı medeniyetini örnek gösterenlerin bu konuda Avrupa verilerine atıfta bulunmaması ise oldukça ilginç.

14 aylık bir bebek babasının arabasının önüne çıkan köpeğe çarpmamak için manevra yapması ile hayatını kaybetti. İnsanlar çocuklarını parkta oynamaya götüremiyor. Yüzlerce hayat acı şekilde son buldu. Bunları sıralamaya gerek yok. İnternete girdiğinizde küçük bir arama ile yüzlerce acı hikaye okuyabilirsiniz.

Belki de ‘yolda yürürken size saldıran bir canı insan olsa ne yaparsınız?’ sorusunun cevabı bunun da cevabı. Ama biz bu kadar kolayına gitmeyelim ve gelin hep birlikte etraflıca bir inceleme yapalım. Uzunca yazılar ve raporların okunması konusundaki negative veriler elbette hepimizin malumu. Ama sorun ne kadar büyükse çözüm de bir o kadar çetrefilli oluyor ve bunun için etraflıca bir inceleme gerekiyor. Şikayet etmekle yetinmek istemiyorsak biraz gayret etmemiz gerekli.

ANKETİN ANALİZİ

Öncelikle şunu ifade edelim; sitemiz bir anket sitesi olarak dizayn edilmediği için, alt yapı olarak çok aşamalı ve seçenekli yapıya müsait değil. Dolayısıyla elbette bilimsel kriterlere uygun ve eksiksiz bir anket yapılabilmesi bu sitenin teknik boyutlarını da kuruluş amaçlarını da aşıyor. Bu sebeple sadece tek soru ve mümkün olduğunca çok ve çeşitli seçenek sunmakla yetinebiliyoruz. Kaldı ki her bireyin farklı yaklaşım gösterdiği ve bireyselliğin akılcılığın bile önüne geçtiği bir dönemde herkesi mutlu edecek seçenek koymak mümkün de gözüküyor. Zaten anketlerin amacı da kişilerin tatmin olacağı öneriler getirmek değil, bu konuda genel yaklaşımı, tercihi gerekirse verileri çapraz soruyla da test eden bir yaklaşımla sağlıklı verileri elde etmektir.

Aynı IP numarasıyla yalnızca bir oyun kullanılabildiği, mükerrer oya bu teknik ölçüde izin verilmeyen ankete katılan 8.554 kişiden 557 (%6) kişi ‘Sokakta başıboş köpek olmaz, toplatılmalı şikkını tercih etmekle yetinirken, 901 kişi (%10) Toplanan köpekler kısırlaştırılarak ormanlarda kurulacak barınaklarda hayvansever STK’ların sorumluluğuna bırakılmalı şikkını, 135 kişi (%2) de yurt dışına ihraç edilsin şikkını tercih ederek şiddet dışı bir uygulamadan yana olmuş. 4.924 kişi (%58) kişi ise barınaklarda toplanan ve 30 gün içerisinde sahiplenilmeyen köpeklerin uyutulması (Ötanazi) tercihinde bulunmuş. 2037 kişi (%24) ise başıboş köpek sorunu olmadığı yönünde kanaat belirtmiş.

Bu açıdan bakıldığında, anket; son günlerde örgütlü mama çetelerinin de dahil olduğu ekiplerce manipüle edilmeye çalışılsa da en azından toplumun %75 civarında bir kesiminin sokakta başıboş köpek sorunu olduğunu ifade ettiği ve buna çözüm bulunması gerektiği konusunda hemfikir olduğunu ortaya koyması açısından amacına erişmiştir. Toplumun çok büyük kesimi sorun konusunda hemfikir, çözüm konusunda ise farklı düşüncelere sahip. Örgütlü olarak ankete katılan ve karşı oyu yükseltmeye çalışan, sitemizi de e posta yağmuruna tutan bir grup ise sokakta başıboş köpek sorununu kabullenmediği gibi, önerilen hiçbir çözüme de yanaşmıyorlar. Öte yandan bir seçenekten yana çok oy kullanılması haklılık/haksızlık sonucunu da doğurmaz.

Toplumun farklı kesimleri hayvan ötanazisi ve itlaf konusunda farklı görüşlere sahip. Bazıları bunu gerekli bir kötülük olarak desteklerken, diğerleri buna şiddetle karşı çıkıyor; dolayısıyla etkili bir şekilde uygulanmayan ve bu tip ayrışmaları besleyen politika ve tutumlar, daha da kutuplaşmış topluluklara ve gergin sosyal ilişkilere yol açıyor.

Şimdi gelelim farklı başlıklar altında konuyu anlamlandırmaya...

HAYAT HAKKI

Köpeklerin hayat hakkı vardır iddiasına varsayım diyoruz, çünkü bu ifade, bilimsel yöntemlerle objektif olarak ilan edebileceğimiz bir iddia değildir. Örneğin sivrisineklerin hayat hakkı var mıdır? Böceklerin? Balıkların? İneklerin veya koyunların? Kedi-köpeklerin? İnsanların?

En basitinden, bir hastane inşa ederken katlettiğimiz yüz binlerce karıncayı, yüzlerce fareyi veya onlarca köstebeği kimse umursamamaktadır ve kimse sokaklara dökülüp onların haklarını aramıyor; ancak tek bir kedinin tekmelenmesi veya köpeğin ölümü bile kitlesel bir tepkiyi doğurabilmektedir. Keza toplumun %90'ından fazlası inek ve koyunların yemek amaçlı kesilmesini doğru bulmaktadır; ama kedi-köpeğin bu amaçla öldürülmesine karşı çıkmaktadır. Dolayısıyla insanoğlunun yaradılışında ya da mayasında tür ayrımcılığı vardır.

İnsanların hayat hakkı kavramını evrensel olarak kabul etmek daha kolaydır. En azından itiraz eden olmaz. Canına kastedilmiş ve hatta yavrusu öldürülmüş bir mağduru suçlamanın kabul edilebilir hiçbir tarafı yoktur. O insanın da köpekler gibi beden bütünlüğünün korunmasına ve yaşamaya hakkı vardır. Bunun tartışmaya açık bir konu olduğu düşünülmemelidir.

İnsanların, vücut bütünlüklerinin tehdit edilmesinden uzak, onurlu ve sağlıklı bir yaşam sürme hakkı vardır. Bir ülkenin vatandaşlarının şehir sokaklarında yürürken köpeklerden endişe duyması, vücut bütünlüğünün sokak köpekleri dolayısıyla tehlikeye girmesi veya başta çocuklar olmak üzere herhangi bir vatandaşın hayatını sokak köpekleri nedeniyle kaybetmesi (veya kuduza yakalanması) kabul edilemez.

Trafik kazalarının büyük kısmında önemli bir sebep yola çıkan hayvanlardır. Elbette yollarda o parçalanmış kedi köpek bedenlerini görünce hepimizin içi parçalanıyor. Ama diğer taraftaki mağduriyetleri görmezden geliyoruz. Kaldı ki köpekler sadece insanlara değil diğer hayvanlara da zarar veriyorlar. Kediler dışında, ceylan, geyik, karaca gibi nadir hayvanlara zarar vakaları da kayıt altında. Yani biyoçeşitliliğe verilen zarar ortada.

Kaldığı sokaklar aslında köpeklerin de hayat hakkının kısıtlanmasının en büyük sebeplerinden biri. Özellikle de parazitler, enfeksiyonlar ve yaralanmalar gibi sağlık problemleri sokak köpeklerinde çok daha sık görülmektedir. Bu parazitlerin başında keneler, pireler ve bağırsak solucanları yer almaktadır. Bu parazitler, sokak köpeklerinin genel sağlığını ciddi şekilde zayıflatabilmekte ve ölümcül enfeksiyonlara yol açabilmektedir. Bu hastalıkların yayılması, sadece sokak köpeklerini değil, aynı zamanda evcil hayvanları ve insanları da tehdit etmektedir. Örneğin, kuduz gibi zoonotik hastalıklar, hayvanlardan insanlara geçebilmekte ve halk sağlığı açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Özetle gerçek hayvanseverler hayvanların kendine ait olmayan ortamda yaşamasını istemez.

Araştırmalar sahipsiz ve vahşi köpeklerin, kedi ve farelerden sonra, insan eliyle doğaya tanıtılan en zararlı üçüncü tür olduğunu gösteriyor. Bunun nedenleri ise: Vahşi kuşlar dahil olmak üzere yaklaşık 12 hayvan türünün soyunun tükenmesine katkıda bulunmaları.

KÖPEKLER SALDIRGAN MI

Köpeklerin neden saldırdığı konusunda iki farklı görüş ağırlık kazanmış durumda: Bir taraf, hiçbir gerekçe yokken köpeğin kendisini ısırıldığını söylerken; öteki taraf, insanların köpeklerin etrafında nasıl davranacaklarını bilmediklerini ve bu nedenle saldırıya uğradıklarını iddia etmekte. Bunların her ikisinde de az da olsa doğruluk payı bulunmaktadır; ancak genellikle her ikisi de yanlıştır. İnsanların birçoğunun köpekler etrafında nasıl davranacağını bilmediği doğrudur. Bunun temel nedeni birçok kişinin köpeklerle deneyiminin, evcil köpeklerle sınırlı olmasıdır. İhtiyacı olduğu anda yemek bulabilen, diğer köpeklerle ve hayvanlarla rekabet etmek zorunda olmayan, genelde huzur içinde yaşayan hayvanlar saldırgan değildir. Ama bir köpeği, hele ki sokağın acımasızlığıyla başa çıkabilecek kadar dirençli köpekleri, vahşi hayata geri salacak ve beslemeyecek olursanız, çok kısa sürede bunların hayatta kalmak için ne gerekiyorsa yapmaya başladıklarını görmek kaçınılmaz olacaktır.

Bu evcil hayvan tecrübesini özellikle çocuklarda gözlemek mümkündür: Evdeki köpekler çok daha uysal olduğu için, onlarla çok daha sert ve toplum tabiriyle "haldır huldur" oynanabilmektedir, hatta evdeki köpekler, çocuklar etraflarında koştuklarında bunu çok umursamamaktadırlar; zaten buna alışmış olmaktadır. Ama sokaktaki köpekler bu tür oyunlara ve davranışlara aşina değildirler; dolayısıyla çocukların ve hatta yetişkinlerin sıradan hareketlerini tehdit olarak anlayabilmektedirler. Ayrıca

köpek korkusu olan kişilerin veya daha önceden yaşadığı problemler nedeniyle köpek sürülerinden korkmaya başlayanların, sokak köpekleriyle karşılaştıklarında kalp ritimleri hızlanmakta ve strese kapılmaktadırlar. Köpekler de bunu algılayarak o korkuyu bir çeşit tehdit veya saldırı hazırlığı olarak değerlendirebilmektedirler. Bu da korumacı bir tepkiyi tetikleyebilmektedir.

Kaldı ki; bu tepkileri verdi, davranışlarını kontrol edemedi veya yanlış bir şey yaptı diye hiçbir insan, hele hele hiçbir çocuk ısırılmayı, sakatlanmayı ve ölmeyi hak etmemektedir. Kimse, her köpeğin neye göre davranacağını bilmekle sorumlu da değildir ve böyle bir şeyi insanlardan beklemek kabul edilemez.

Bu bağlamda, köpeklerin durup dururken bir insana saldıracağını düşünmek de hatalıdır. Vahşi doğada bile hayvanların birbirlerine fiziksel saldırıda bulunmayı ancak "son çare" olarak seçtikleri görülecektir. Çünkü saldırı, son derece riskli bir davranıştır. Karşı taraf da muhtemelen kendini savunacağı için, hayvanların giriştiği kavgalar sırasında ölümler, yaralanmalar ve hastalık kapma gibi problemler çok sık yaşanmaktadır. Dolayısıyla havlamak veya boy pos ölçüşmek gibi caydırıcı davranışlar aylardan köpekbalıklarına, aslanlardan geyiklere ve tabii ki köpeklere kadar bütün hayvanlarda evrensel olarak daha sık görülen davranışlardır.

İnsanlar bir sebep tespit edemese de köpeklerin insanlara saldırmak için birçok farklı nedeni olabilmektedir. Mesela bir köpek sürüsü, kendi yaşam alanlarını koruyor olabilir. Keza bunu yapan illa sahipsiz köpekler olmak zorunda değildir; sahipli ama sınırlandırılmamış köpekler de kendi evlerinin civarını korumaya meyilli olmaktadır. Veya yeni yavrulayan bir köpek annelik içgüdüsüyle onları korumaya çalışıyor olabilir. Kuduzdur, dolayısıyla davranışlarını kontrol edemiyor olabilir. Ani bir hareket yapmışsınızdır, üzerinizdeki kıyafet tuhaf bir ses çıkarmıştır, köpeğe göre geçmemeniz gereken bir yerden geçmişsinizdir. Keza iyi eğitilmemiş köpekler, aidiyet duygusu aşırı güçlü köpekler, yeterince sosyalleştirilmemiş köpekler, gıda ve su gibi kaynaklarını aşırı sert korumaya meyilli köpekler ve kolay ürken köpekler de çok daha kolay saldırıya geçmektedirler.

Tüm bu nedenlerden ötürü, ‘sokak köpeği’ kavramı kabul edilebilir, sağlıklı ve etik bir kavram değildir. Bu bir problem olduğu gibi, belli çözüm yolları aranması da elzemdir.

İSTATİSTİKLER

Baştan belirtelim; Türkiye’de maalesef sağlıklı veri bulunmamaktadır. Belediyeler kendi sorunluluk bölgelerinde ne kadar başıboş ya da sahipli hayvan olduğu bilgisine bile sahip değiller. Bu konuda tek çalışma 2012 Yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmıştır, o da sağlıklı bir çalışma değildir.

Türkiye şu an kuduz riski olan ülkeler arasında. Bu konuda Afrika ve Asya ülkeleri ile aynı kategorideyiz. Sağlık Bakanlığı verilerine göre son 20 yılda 4 milyon kuduz riskli temas vakası var. 2018 – 2022 arasında kuduz riskli temas sayısı ortalama 260.606 iken, 2023 yılında bu rakam 437.601 e yükselmiş. İçişleri Bakanlığı verilerine göre ise son 5 yılda hayvana çarpma ile gerçekleşen 3 bin 534 trafik kazasında, 55 ölüm ve 5 bin 147 yaralanma vakası kayıtlara geçmiş.

Türkiye’de yaklaşık 4 milyon başıboş köpek olduğu tahmin ediliyor

Kuduz riskli temas sayısı

267 bin 438 bin

2018-2022 (yıllık ortalama) 2023

Türkiye, Dünya Sağlık Örgütü tarafından kuduz riski açısından **yüksek risk** kategorisinde tanımlanıyor

%70

Basıboş köpeklerin çoğalmalarının kontrol altına alınabilmesi için bir senede toplam sayının **%70’inin** kısırlaştırılması gerekiyor

Hayvana çarpma ile gerçekleşen trafik kazaları

Son 5 yılda

3.534 kaza

(55 ölüm ile 5.147 yaralanma)

Yıllık kısırlaştırılan köpek sayısı

260 bin

(Son 5 yılın ortalaması)

Görsel, yapay zeka teknolojileri ile üretilmiştir

29.05.2024

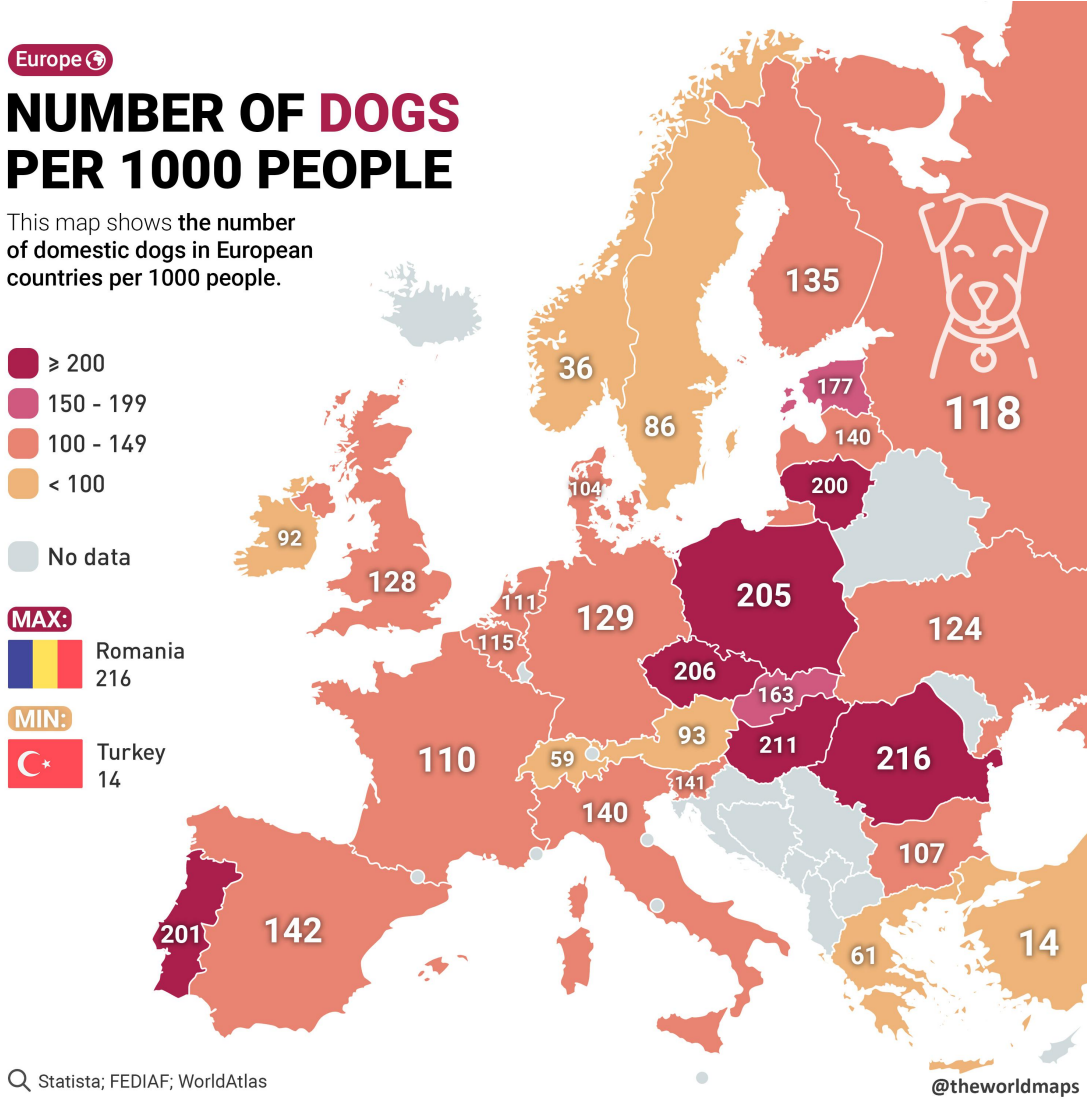

Aslında sokaklara baktığımızda köpek sayısı anlamında çevremizde ve özellikle Avrupa’da ilk sırada geldiğimizi düşünebilirsiniz. Halbuki Dünya’nın en önde gelen istatistik derleyicileri olan Statista ve WorldAtlas’tan ve Evcil Hayvan Maması Üreticileri Federasyonu (FEDIAF) tarafından yayınlanan verilerle hazırlanan aşağıdaki haritada, Avrupa’da 1000 kişiye düşen köpek sayısı bakımından Romanya’nın 216 ile lider, Türkiye’nin ise 14 ile son sırada olduğunu görebiliriz. İngiltere’de 1000 kişiye 128 köpek, Almanya’da 129 köpek, İspanya’da 142, İtalya’da 140 köpek düşüyor. Kıyas olması bakımından Hindistan’ın bazı yerlerinde 1000 kişiye düşen köpek sayısı bazı yerlerde 140’a kadar çıkmaktadır ve bu durum, Türkiye’nin 10 katı bir köpek yoğunluğuna işaret etmektedir! Ancak bu rakamlar evde bakılan köpekler için belirlenen sayıdır. Sokak hayvanlarını kapsamamaktadır. Zira Avrupa ülkelerinde sokakta başıboş köpek diye bir sorun bulunmamaktadır.

Europe

NUMBER OF DOGS PER 1000 PEOPLE

This map shows the number of domestic dogs in European countries per 1000 people.

Bu bakımdan Avrupa ortalaması 130 seviyesindedir. Yani bu tartışmada en çok gündeme gelen 10 milyon köpek varsayımında bile Türkiye, Avrupa'daki köpek popülasyon yoğunluğunun altında kalmaktadır! O zaman neden böyle bir sorunumuz var. Elbette en belirgin sebep, köpeklerin sahihsiz olması, ya da tersinden sahipli köpeklerin daha sonra sokağa salınması ve bu köpeklerin aralıksız üremeye devam etmesi. Yani başka bir açıdan sahiplenilmeyen köpekler sokakta yaşamak zorunda kalmaktadır.

Bunun en büyük sebebi ise geçici heveslerdir. Çocuğa doğum gününde kopek hediye eden ve bir müddet sonra sağlıklı bakım şartları olmadığı için sokağa bırakan bir akılsızlığın sonuçlarını hep birlikte yaşıyoruz. Dolayısıyla kalıcı etkin sebeplerden biri ise konut şekillerimizin buna uygun olmaması. Mesela benim evim bahçeli müstakil bir ev olsa idi kesinlikle kopek beslerdim. Geniş arazilerde değil de görece küçük, dört duvar arasına sıkışmış evlerde yaşamaya başlamamızla birlikte köpekler de hem sahipleri hem de en yakın (belki de tek) dostlarını giderek kaybetmeye başladılar. Bir noktadan sonra köpekler evlerin dışına, sokaklara ve kırsala itilmeye başlanmıştır.

olduğundan hareketle 10 milyon başıboş sokak köpeği olduğu iddiaları da öne çıkıyor.

2022 verilerine 70.7 milyon tl'lik kuduz aşısı uygulandı. Psikolojik maliyeti ise cabası. İngiltere Abd başta olmak üzere bazı ilkeler Türkiye'ye gelen vatandaşlarını kuduz riskine karşı uyarıyor. Evcil hayvanlarını yurt dışına çıkarmak isteyenlere kuduz testleri zorunlu tutuluyor.

İstatistiki olarak, köpek popülasyonunun %75'i her zaman üreme olgunluğundadır ve bir dişi yılda iki kez, 8 ila 12 yavru doğurabilir. Bu konudaki akademik literatür, bir dişinin yılda ortalama 20 yavru doğurduğunu, bu yavrulama olayının küçük boy köpeklerde en erken 6 aylıkken, çok büyük köpeklerde ise en erken 18 aylıkken başladığını tahmin etmektedir.

KEDİ KÖPEK KAVGASI

Raporlara yansıyan bilgilere göre, örneğin memeli hayvan türleri, kuş türleri, sürüngen türleri ve amfibi türleri başıboş sokak köpeklerinden olumsuz etkilenmektedir ve sonuçta nesilleri tükenmekte ya da nesillerinin tükenme riski ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bunların dışında başıboş sokak köpeklerinin çok sayıda çiftlik hayvanına saldırıp telef ettiği de raporlara yansımaktadır.

Yani sahipleri tarafından sokakta yaşamak zorunda bırakılarak öncelikle kendi hayat hakları zedelenen köpekler, sadece insanlara ve kedilere zarar vermekle kalmıyor. Sadece ısırma vakaları dolayısı ile görevlerini ihmal gerekçesi ile yerel yönetimlere açılan 88 dava var.

MAMA KARTELİ (SARMALI)

19. yüzyılda Sanayi Devrimi ve orta sınıfın yükselişiyle birlikte, harcanabilir geliri artan aileler, evcil köpekleri ve kedileri, çalışan hayvanlar olarak değil, kendilerine eşlik eden hayvanlar olarak tutmaya başladılar. İş adamı James Spratt, İngiltere'de ticari olarak hazırlanan ilk evcil hayvan mamasını 1860 yılında tanıttı. Ticarileştirilmiş kedi maması ise, köpek mamasından çok daha yeni bir kavramdır. İnsanlar kedilerin kendi başlarına idare edebileceğine inanırlardı. Şu anda bile, başıboş kedilerin hayatta kalma ve gelişme olasılığı, sokak köpeklerinden çok daha fazla olduğu görülmektedir.

1960'lardan itibaren beslenme uzmanları (!) devreye girdi ve evcil hayvanların artık yemeklerle beslenmemesini tavsiye etmeye başladılar ve arkasından veteriner tavsiyesine uygun gıda üretimleri başladı. Tıpkı tüm dünyada olduğu gibi yeni ihtiyaçlar ve arkasından yeni üretim alanları ile yeni zenginler zinciri uzamaya başladı. Elbette raf ömrünü uzatmak için kullanılan yapay katkıları, maliyet düşürücü etkenler ve veterinerlerin tedavi süreci için geliştirdikleri kendi karışımları vs. derken halka büyüdü ve endüstrileşti.

Türkiye'de ise 2005 yılına kadar bu yapay ihtiyaç ithalat yoluyla karşılandı. İlk yerli üretim tarihi de haliyle 2005. Şu anda sektöre çok ciddi teşvikler var. Gümrük muafiyeti, yatırım yeri tahsisi, SGK işveren prim muafiyeti, vergi indirim desteği, KDV istisnası, faiz desteği gibi destek ve teşvikler sektörün büyümesini de sağlamış.

Evcil hayvan maması, %56 satış payı ile yerli üretimin hâkim olduğu bir sektördür. Ama ithalatın da hala ciddi bir payı var.

Son 5 yılda iç piyasada 36 milyar tl değerinde 893.000 ton mama üretilmiş. 1.5 milyar tl değerinde 937.000 ton mama ithal edilmiş. Zincir Marketler, e-Ticaret Siteleri, Veteriner Klinikleri ve lüks semtlerde yer alan Pet Shoplar ağırlıkla ithal ürün satmaktadırlar. İndirim Marketler, Hayvan Barınakları ve düşük gelir grubunda yer alan semtlerdeki Pet Shoplar ise fiyata odaklı ürün alımı gerçekleştirmektedirler. 2016-2019 döneminde yerli üretim satış hacmi ortalama %40 seviyelerinde büyümüş. İthalat ise aynı dönemde TL bazında ortalama %40 seviyesinde büyümüş. Türkiye’de kedi kopek maması üreten onaylı firma sayısı 90 civarında. Tüm dünyada senelik ortalama %3 büyüyen kedi-köpek maması sektörü Türkiye’de her yıl ortalama %8 oranında hacim artışı yaşıyor.

PAWGUARDS ÖRNEĞİ ve ÖRGÜTLÜ SOSYAL MEDYA GRUPLARI

Sosyal medya üzerinden hassasiyetlerini belirten vatandaşlara linç kampanyası başlatılıyor. Bu örgütlü sosyal medya grubu kendilerini tekel olarak görüyor. Aralarında ben hayvanları insanlara tercih ederim diyen ruh hastaları da var.

İşte bu örgütlü grubu dikkate alan Pawguards firması, izlenen reklamlardan para kazanılması ve bunun hayvanlara harcanması iddiasıyla ortaya çıkıyor. Bu yazılım yapılamayınca kendi sayfaları üzerinden etkileşim kampanyası başlatıyorlar. Kazanılan paralarla mama aldıklarını iddia ediyor. Üstelik bu bir STK değil. AŞ. Alınan mamaların dağıtılması lazım. Bunu gönüllülere yaptırıyor. Yani gönüllü çalışanları var. Ücret yok, vergi yok. Üstelik yasalara göre şirketler gönüllü çalıştıramaz. Sosyal medya platformları üzerinden sanal hayvan satışı yapıldı uzun süre. 14 Şubat kampanyaları yapıldı. Kulübe satışı yapıldı. Ama kulübe size gelmiyor. Kulübe sizin yerinize bir yere konuldu deniyor. Bu kampanyalar üzerinden naylon fatura kesiliyor. Bireysel de alışveriş yapılması, kitlelerde ise reklam geliri üzerinden fatura kesme düzeniyle yapılan işi yasallaştırılıyor.

Sivas’ta köpekler 14 yaşında bir kız çocuğuna saldırdılar ve yerde sürüklediler. Neyse ki görenler yardıma koştu da çocuk saldırıyı küçük sıyrıklarla atlattı. Kızcağızın babası, kendi ifadesine göre, köpekleri uzaklaştırmak için pompalı tüfekle havaya ateş açmış, köpekler bu kez de babaya saldırınca adam kendisini korumuş ve 4 köpek ölmüş. Bu olay üzerine köpeklere ateş eden ve öldüren babayı canilikle suçlayan ve linç eden gösteriler organize edildi. Yaşam hakkı diye bağırın ama insanların yaşam haklarına saygı duymayan bu ruh hastalarının ise derhal tedavi edilmesi gerekli. Bunlar hayatını kaybeden çocuklarla ilgili “korkmasaymış”, “kaçmasaymış”, “sevgiyle büyütülmedikleri için böyle olmuş” türünden akıl almaz açıklamalar yapabiliyor, hatta çocukların ailelerine davalar açabiliyorlar.

Sosyal medya platformlarının mimarisi gereği sansasyonel şekilde haber ileten gönderiler daha fazla etkileşim alıyor. Bu durum kutuplaşmış, siyasi kamplara ayrılmış grupların paylaşımlarında kitlelerin konu hakkındaki duygularını değiştirmeyi amaçlayan şiddet dolu videolara ya da haberleri yönlendirerek sunan başlıklara daha fazla yönelmesine neden oluyor. Bu tür paylaşımların yaygınlaşması kitleleri daha da bir taraf hakkında güdülerken doğru bilginin önemini ve arayışını azaltması anlamına geliyor. Üstelik sokak köpekleri gibi

canlıları ilgilendiren bir konuda makul bir filtreden geçmemiş görsel ve haberler diğer taraftan hayvanlara eziyetle ilgili olayların da artışına yol açabilir.

YASALAR NE DİYOR?

2023'te TBMM Dilekçe Komisyonuna vatandaşlar tarafından en çok şikayet edilen konu, sokak köpekleri oldu.

Toplum sağlığına tehdit durumundaki başıboş sokak köpekleri, en çok da çocuklar için tehlikeli. Birleşmiş Milletler'in Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi "çocuğun yararı" temel düşüncesini ve uygulamalarda çocuğun "esenliği", "korunması" ve "gelişimi" için taraf devletlere yönelik emredici hükümler içermektedir. Bu emredici hükümlere rağmen, başıboş sokak köpekleri sorunu bizzat çocukları tehdit etmektedir, zira çocukların en çok ihtiyaç duyduğu park ve bahçeler başıboş sokak köpeklerinin neredeyse meskeni olmuş durumdadır.

Tehlike/risk, engelli vatandaşlar için de geçerlidir. Türkiye'nin de 2007'de imzaladığı 2006 tarihli Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'de, engellilerin haklarına yönelik birçok madde yanında, özelde "engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak", "kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkında yararlanma" gibi hükümlerin önündeki en önemli sorunlardan biri başıboş sokak köpekleri sorunudur.

Dolayısıyla ve özetle bu sorunu çözmek, Anayasa'nın "herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" (madde 17), "herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir" (madde 56) ile Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin "herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır" (madde 3) hükümlerini yerine getirmiş olmakla eş değerdir.

Hayvanları Koruma Kanunu, Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği, Hayvanat Bahçelerinin ve Doğal Yaşam Parklarının Kuruluşu İle Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, Geçici Hayvan Bakımevi Yapımı İle İlgili Ödenek Tahsisi Hakkında Genelge, Geçici Hayvan Bakımevi Yapımı İle İlgili Ödenek Tahsisi Hakkında Genelgede Değişiklik Yapılmasına Dair Genelge, Sokak Hayvanlarının Kısırlaştırılması İle İlgili Ödenek Tahsisi Hakkında Genelge, Geçici Bakımevleri ve Mobil Kısırlaştırma Üniteleri Hakkında Genelge, Hayvanat Bahçeleri İle Doğal Yaşam Parklarında Bulundurulacak Hayvan Türleri İçin Gerekli Asgari Alan Ölçüleri Hakkında Genelge, Tehlike Arz Eden Hayvanlar Hakkında Genelge ve Deney Hayvanları Kullanım Sertifikası Eğitim Programına Dair Genelge belgeleri üzerinden yapılıyor. Ancak başta 2004 yılında devreye konan Hayvanları Koruma Kanunu başta olmak üzere bir çoğu uygulama konusunda yok denecek düzeye gerilemiş. Özellikle yerel yönetimler yasa ile kendilerine yüklenen görevleri yerine getirmemiş.

Genel olarak ülkemizde; yakala, aşıla, kısırlaştır ve bulduğun ye bırak uygulaması tercih ediliyor ama maalesef etkin uygulanamıyor.

ATATÜRK DÖNEMİNDE NASIL ÇÖZÜLMÜŞ

Köpek anne babası çağdaş (!) topluluğun her konuda atıf yapmak zorunda hissettiği Atatürk dönemine de bir göz atalım ve bu vesile ile ülkemizin son kurucu önderini saygıyla da anmış olalım.

13 Haziran 1932 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürütülen “tamim”de (genelgede) de konu açıkça ortaya konmaktadır. Tamim aynen şöyledir:

“Muhtelif vilâyetlerimiz dahilinde kuduz şüpheli köpekler tarafından ısırılarak tedavihanelere sevk edilen eşhas adedinin çoğalmakta olduğu anlaşılmıştır. Sık sık tekerrür eden ve hemen birçok mıntıklarımızda eksik olmayan ısırık vakalarının bu suretle tevalisi [sürüp gitmesi]; köpeklere karşı umumî bir mücadele yapılmasını istilzam edecek [gerektirecek] bir derecede ehemmiyet kesbeylemiş [edinmiş] olduğundan keyfiyet hakkında bütün alâkadarların nazarı dikkatlerinin celbine lüzum hissedilmiştir. Muhtelif mıntıklardan alınan malûmata göre tedavihanelere sevk edilen eşhasın bir kısmı sahipsiz köpekler tarafından ısırılmış olmakla beraber bu şahısların en mühim kısmını sahipli köpekler tarafından ısırılanlar teşkil etmektedir. Binaenaleyh yapılacak mücadelenin sahipli sahipsiz bütün köpeklere teşmili lâzım gelmektedir. Yapılacak mücadelede şu esaslar takip edilecektir:

1. Sahipsiz olan bütün köpekler itlaf edilecektir.
2. Şehir ve kasabalar dahilinde beslenen sahipli köpekler; hiçbir suretle başıboş olarak mahalle aralarında, çarşı ve pazarda dolaştırılmayacaktır. Dolaştırmak isteyenler hayvanın ısırmasına mahal bırakmamak üzere ağız ve burnuna birer maske takmaya mecbur tutulacaklardır. Bu hususun şehir ve kasabalar dahilinde belediyeler tarafından neşir ve ilânı ile şiddetli murakabe edilmesi [denetlenmesi] ve muhalif hareket edenler hakkında belediyece ceza tatbik edilmesi icap eder.
3. Maskesiz görülecek köpeklerin itlaf edileceği de halka tefhim edilecek [bildirilecek] ve bunu müteakip maskesiz dolaştığı görülen köpekler itlaf edilecektir.
4. Köylerde bulunan sahipli köpekler gündüzleri bir mahalde bağlı olarak bulundurulacak ve ancak geceleri bekçilik işini görebilmeleri için serbest bırakılacaklardır. Bu mecburiyet köy ihtiyar heyeti vasıtasıyla bütün köylülere tamim edilecek ve mecburiyete riayet etmeyenlerin köpekleri itlaf edilecektir. Köpeklerin itlafında kullanılacak zehir masrafı şehir ve kasabalar belediyelerine aittir. Bununla beraber zaruret hissedilecek olursa ve makamı vilâyetçe lüzum gösterilirse Vekâletimizce sarı hastalıklar tahsisatından muavenette [yardımda] bulunulacaktır. Mahallince münasip görülen yerlerde başıboş köpeklerin kurşunla itlafı daha amelî olur. Tamim muhteviyatının dikkatle takip ve tatbiki esbabının [uygulama aletinin] temini ve vilâyet dahilinde bu hususta yapılan icraat hakkında Vekâlete peyderpey malûmat verilmesi ehemmiyetle rica olunur.”

SAHİPLİ SALDIRGAN KÖPEKLER VE KÖPEKLEŞMİŞ SAHİPLERİ

Tarım ve Orman Bakanlığı tehlikeli köpek ırkı listesini son olarak Amerikan Pitbull Terrier, Dogo Argentino, Fila Brasileiro, Japanese Tosa, American Staffordshire Terrier ve American Bully ırkı olarak güncelledi.

Yasaya göre bu köpeklerin ağızlıksız sokağa çıkartılmaları yasak. Ayrıca kısırlaştırılmaları ve aşılarının yapılması da zorunlu. Devlete bildirim zorunluluğu da var. Aksi durumlarda 11 bin TL ceza ve 6 aya kadar da hapis cezası uygulanabiliyor. Ayrıca yasal düzenleme ile birlikte 14 Ocak 2022 tarihi sonrasında bu tehlikeli ırkların sahiplenilmesi de yasaklanmış.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta şu; Diğer insanlarla ilişkisi kesilmiş, kişisel mekanlarda beslenilmesi haricinde, hala bu hayvanları besleyen ve bunları dışarıya çıkartan kişiler kesinlikle kliniklerde gözetim altına alınmalıdır. Zira besledikleri hayvanlarla benzer düzeyde bir ruh hali taşıdıkları kesin. Dolayısıyla beslenen kadar besleyen de toplum sağlığı ve güvenliği açısından risk oluşturmaktadır. Sahipli hayvanlara çip takılması ve sokağa bırakılan hayvanların sahiplerine çok ciddi yaptırımlar uygulanması ise tartışmasız gerekliliklerden gözüktüyor.

KONUT ve MAHALLE BEKÇİLERİ KÖPEKLER

Konutların ve özel mülklerin koruyucusu olan köpekler özel ve tarihi bir görevi üstleniyor. Bu konuda ülkemizin dünyaca ünlü ırkları da var. Bunların başında Kangal ve Alabaş geliyor. Ancak bir de bir çok kişi tarafından aynı anda bakımı yapılan, sahipsiz sokak köpekleri var. Bunlar da mahallenin bekçileri diye savunuluyor. Bu köpekler sayesinde mahalleye hırsız girmediği savı en büyük malzemeleri. Ama bunun gerçeği yansıtmadığı aşikar. Kaldı ki bu tür köpeklerin varlığı gerçekse bile zaten mahalleli bundan şikayetçi olmayacaktır. Zaten sokak hayvanları konusunda en büyük hareket mekanizması şikayetler. Avrupa’da bunun da kesin kuralları var. Evde beslemenin bile şartları çok ağır. Bizde ihbar, şikayet ispiyonculuk olarak algılanıyor, onlarda ise hak olarak görülüyor. Bu hak mekanizmasının artık toplumda oturması gerekiyor.

SİYASİ İLİŞKİLER

Yukarıda bahsedilen örgütlü grup, özellikle sosyal medyayı kullanarak ve sanatçılar başta olmak üzere toplumun önünde (!) olan kişilikleri de kullanarak çok ciddi bir siyasi baskı oluşturuyorlar. Yukarda kısaca hikayesini anlattığımız şirketin yöneticisi Mahir Ünal ile 2 saat görüşme yapabiliyor. Mansur Yavaş bunlara otobüs tahsis edebiliyor. Gerede Belediye binası basılarak, tehdit edilebiliyor. Türkiye’nin geniş bir toplumsal yapısını temsil eden bir STK’nın temsilcisi olarak, üstelik de kendi bölgenin siyasi temsilcisi olmasına rağmen ben bile Mahir Ünal’la böyle bir görüşme yapabilmış değilim.

KOMİK YAKLAŞIMLAR

Sokak hayvanları tartışmasının mülteci sorununu gündemden düşürmek için çıkartıldığı yaklaşımından tutun da bunun küresel iklim düzenlemecilerinin sokak hayvanlarından sonra evcil hayvanları, arkasından büyük baş hayvanları öldürmek ve insanları yapay gıdaya zorlamak planının bir parçası olduğuna dair iddialara kadar komik yaklaşımları hatırlatmakla yetineceğiz. Başboş sokak köpekleri yoktur, başboş sapık insanlar vardır diye konuyu saptıranlar ve iklim değişikliği komplosu bağlantısı ile 2. aşamada evcil hayvanlara sıra geleceği iddiasında bulunanlar arasında dingin düşünmek ne kadar mümkün, onu da bilemiyorum.

YAYGIN ÇÖZÜM YOLLARI

Başıboş sokak köpekleri sorununun çözümünde, tarihsel ve mevcut tecrübeler ışığında, insanlardan uzak tutma, sahiplenme ve bakım, uyutma, kısırlaştırma ve itlaf yöntemlerinin uygulandığı görülmektedir.

Başıboş sokak köpeklerini insanlardan uzak tutma stratejisi yani sürgün etmek veya insansız bir yere nakletmek, yeni değildir. Örneğin, Osmanlı'da İkinci Mahmud döneminde başıboş sokak köpeklerinin bir İngiliz vatandaşı kovalaması sonrasında, İngiliz'in ölmesi ile ortaya çıkan diplomatik sorunu çözme adımı olarak, tüm köpekler kayık ile uygun bir adaya nakledilmiştir. Bu sürgün/nakil daha sonraları Sultan Abdülaziz döneminde de devreye sokulmuş, başıboş sokak köpekleri Marmara'da ıssız bir adaya gönderilmiştir. 1910'da da Sivriada'ya başıboş sokak köpeklerinin nakledildiği kaydedilmektedir. Günümüzde de benzer nakil hareketliliği, başıboş sokak köpeklerini toplayıp (insanlardan uzak) boş ortamlara bırakmak şeklinde görülebilmektedir. Ancak insanlardan uzak ormanlara sürgün, sorunu çözmediği gibi başka sorunlara da neden olabilmektedir.

Diğer bir çözüm çabası, sahiplenmek ve sonrasında bakımda ise sokakta bulunan köpeklerin insanlar tarafından sahiplenilmesi ve evlerine/yanlarına alınması söz konusudur. Bu tarz çözümler, bazı köpek cinsleri için mümkün olmamakta ve aynı zamanda bakım konusunda titiz olmayı gerektirmektedir. Bu sebeple bazı ülkelerde, "yasaklı köpekleri" sahiplenmek, almak veya satmak, eğer sahiplenilmişse sokağa terk etmek veya başkasına vermek ya da üremesini sağlamak yasa dışı kabul edilmektedir. Yine Almanya'da hayvan sahipliğinden sonra hayvanları terk etmek oldukça ağır ve dolayısıyla caydırıcı para cezası uygulanmaktadır. Bir sokak köpeğini sahiplenmek ve onun bakımını yapmak, sevmekten öte ilave sorumluluk, özel ilgi, maliyet ve ekstra çabalar gerektirmektedir. Bu ise pratikte herkes için pek mümkün durmamaktadır.

Başıboş sokak köpek sorunu için başka bir çözüm yöntemi uyutmaktır. Burada söz konusu olan, başıboş sokak köpeklerinin toplatılıp bir barınağa alındıktan sonra uyutulmasıdır. Örneğin Almanya'da bu uygulama devreye sokulabilmektedir. Kanada'da toplum sağlığını koruma adına, yerel idarelerin başıboş sokak köpeklerini uyutma yetkisi bulunmaktadır. ABD'de eyaletler bazında toplum sağlığına tehdit olabilecek (3-4 milyon civarındaki) başıboş sokak köpeği uyutulmaktadır. İngiltere'de de sahipsiz başıboş sokak köpekleri uyutulabilmektedir.

Uyutma işlemi sonrasında uyutulanların nerede tutulacağı (mekan sorunu) ve ne kadar zaman uyutulacağı ve buna neye göre karar verileceği gibi birtakım soru(n)lar ortaya çıkacaktır. Ancak daha da önemlisi, kalıcı olarak işe yaradığı bilinen yöntemleri uygulamayarak sadece ötanaziye merkeze alan politikaların uzun vadede yüzleşeceği kesin başarısızlık (örneğin popülasyonların birkaç yıl içinde eski boyutlarına dönmesi ve bunları aşması, bu sırada harcanan paralar ve vakit, vb.), toplumda daha fazla hayal kırıklığına, psikolojik yüke ve daha da az çalıştığı bilinen daha da ekstrem çözüm arayışlarına yol açacaktır. Bu durum, uzun vadede devlet kurumlarına olan güvensizliğin daha da artmasıyla sonuçlanacaktır.

Toplu itlafı şahit olmak veya bunları bilmek, başta çocuklar ve hayvanseverler olmak üzere vatandaşlar arasında psikolojik travmaya neden olacaktır. İtlaf edilen

sokak köpeklerinin görüntüsü son derece yıkıcı ve üzücüdür; bunlar, toplumda kalıcı olumsuz izlenimler bırakacak, psikolojik sorunlara dayalı saldırganlığı arttıracaktır.

Başboş sokak köpekleri sorununu çözmede kullanılan diğer bir yöntem kısırlaştırmadır. Dünyada yakala-kısırlaştır-sal (TNR) yönteminin kullanıldığı ülkeler bulunmaktadır. Burada söz konusu olan, öncelikle başboş sokak köpeklerini yakalamak, sonrasında kısırlaştırma ve en nihayetinde tekrar sokağa salmaktır. Burada amaçlanan köpek nüfusunu azaltmak veya kontrol altına almaktır.

Bu yol maalesef Türkiye’de başarılı olamamıştır. Bu yöntem ile toplum sağlığı sorunu çözülmüş olmamaktadır, sadece popülasyonun kontrolü için adım atılmış olmaktadır. Ancak popülasyonu kontrol etmek için başboş sokak köpeği sayısının az olduğu ülkelerde bu yöntemin uygulanması anlamlı olabilir. Özellikle kısırlaştırılıp sokağa tekrar salınan başboş köpeklerinin “yönetilmesi” kısmı (örneğin beslenmeleri) daha büyük mesele olacaktır ve toplum sağlığı açısından risk (örneğin aç kalmaktan kaynaklı saldırganlıklar) devam edecektir.

Bilimsel verilere göre, başboş köpeklerin çoğalmalarının kontrol altına alınabilmesi, bir sene içinde toplam sayının yüzde 70’inin kısırlaştırılması ile mümkündür. Ancak Türkiye’de son 5 yılda ortalama 260 bin, bir yılda en fazla 350 bin köpek kısırlaştırılabilmektedir.

Son bir çözüm yolu itlaftır, yani başboş sokak köpeklerini öldürmektir. Osmanlı son döneminde, 1910’da Sivriada’ya nakledilen başboş sokak köpekleri, 1912’de itlaf edilmiştir (30 bin). Başboş sokak köpeklerini itlaf hareketi, Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. 1927’de kuduzla mücadele altında belediyelerin başboş sokak köpeklerini toplu itlafları olmuştur. Bu itlafların bir kısmı zehirlenerek, bir kısmı da gazla öldürme şeklindedir. İtlaflar 1930’larda ve 1940’larda da devam etmiştir; raporlara göre 1940-1941’deki iki yılda itlaf edilen köpek sayısı 9 bini aşmıştır. 1960’lardan 1980’lere kadar da belediyelerin itlafları bulunmaktadır. En son 1996’da Habitat 2 konferansının hazırlıkları kapsamında başboş sokak köpeklerini itlaf devreye sokulmuştur.

Avrupa'da sokak hayvanlarına yönelik uygulamalar

İNGİLTERE

- Köpekler mikroçip takmak zorunlu
- Barınağa getirilen sahihsiz hayvanın bir hafta boyunca sahibi aranıyor
- Sahibine ulaşılamayan, bir dernek barınağına alınamayan ya da sahiplenilmeyenler uyutuluyor

FRANSA

- Evcil hayvanlarını sokağa bırakanlar 3 yıl hapis ve 45 bin avro para cezası alıyor
- Başboş hayvanlar bakım merkezleri ve barınaklarda sahipleniliyor
- Sahiplendirilmeyen hayvanlar uyutulabiliyor

İSPANYA

- Evcil hayvanlara çip takılması ve profesyonel kişilerce yasal şekilde çiftleştirilmeyen hayvanların kısırlaştırılması zorunlu
- Hayvanlarını sokağa bırakanlara on binlerce avro para cezası veriliyor
- Barınağa götürülen hayvan aşılanıp kısırlaştırılıyor

BELÇİKA

- Köpekler 1998'den bu yana zorunlu olarak çip takılıyor
- Sokaklarda bulunan köpekler barınaklara getiriliyor
- Sahiplendirilemeyenler barınaklarda yaşamaya devam ediyor
- Hayvanların uyuması sadece tıbbi nedenlerle uygulanıyor

ALMANYA

- Köpek sahibi olmak vergiye tabi
- Barınağa getirilen hayvanın sahibi bulunmazsa ya da sahihsizse hayvan 6 ay burada tutuluyor
- Hiçbir hayvan, ağır hastalığı olmadığı sürece uyutulmuyor

İSVEÇ

- Tüm köpeklerin çiple kayıt altına alınması zorunlu
- Ömür boyu hizmet veren köpek barınakları mevcut

POLONYA

- Sahibi bulunamayan hayvanlara barınakta çip takılıyor, bakımları yapılarak kısırlaştırılıyor

İSVİÇRE

- Sahipsiz hayvanlar barınaklara alınıyor ve sahiplenilebiliyor
- Sahiplendirilemeyen hayvanlar uyutulmuyor

İTALYA

- Sokaktaki başboş hayvanlar toplanarak sağlık kontrolünden geçiriliyor ve sahibine ulaşmaya çalışılıyor
- Sahibi bulunmayanlar barınaklara gönderiliyor
- Sahiplendirilmeyenler barınaklarda kalmaya devam ediyor
- Agresiflik durumu olanlar uyutulabiliyor

YUNANİSTAN

- Evcil hayvanlar için nüfus kaydı oluşturuluyor
- Hayvanların sadece bir kez yavru olmalarına izin veriliyor
- Sahipsiz hayvanlar toplanıp kısırlaştırılıyor
- Hayvanlar 3 ay barınakta sahiplenilmeyi bekliyor
- Sahiplendirilemeyenler tekrar doğal alanlarına bırakılıyor

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ekosistem Uygulama ve Araştırma Merkezi (ODTÜ EKOSEM) tarafından hazırlanan sunumda, Avrupa'daki sahihsiz ve yabani köpeklerin kontrolünün nasıl yapıldığı anlatılmaktadır. Buna göre:

1. Sahipli köpeklerin sahihsizleşmesinin önlenmesi:
2. Lisanslama ve Kayıt: 22 ülkede köpeklerin lisanslanması veya kayda alınması zorunludur.
3. Tanı: 24 ülkede köpekler deri altına mikro-çip yerleştirilmesi veya mikro-çipli tasma kullanımı ile tanılanırken 18 ülkede dövme yapılmaktadır.
4. Sahipsiz ve yabani köpeklerin kontrolü:
5. Vurma: 5 ülkede belediye tarafından sahihsiz ve yabani köpekler vurularak öldürülmektedir (Arnavutluk, Ermenistan, Azerbeycan, Moldovya ve Ukrayna)
6. Yakala, kısırlaştır, sal: 6 ülkede sahihsiz ve yabani köpekler yakalanıp kısırlaştırıldıktan sonra salınmaktadır (Yunanistan, Bulgaristan, İtalya, Malta, Sırbistan ve İspanya)
7. Yakala, sığınak sağla, sahiplendir veya ötanazi yap: 22 ülkede sahihsiz ve yabani köpekler yakalanarak kısıtlı bir süre sığınaklarda tutularak sahiplendirilmeye çalışılmaktadır (3 – 60 gün). Sahiplendirilemeyen köpekler uyutulmaktadır.

SORUMLULAR

"Sokak köpeği" olgusu, bilimsel ve etik olarak kabul edilebilir bir olgu değildir. Sokaklarda köpek yaşıyor olması, insandan önce köpeklere yapılan bir hakarettir. Yani bir bölgede bir kişi zarar görmüyor olsa bile, sırf köpek refahını sağlamak için "sokak köpeği" kavramıyla aktif bir mücadele etmek ve köpeklerin sokakta yaşamaya itilmesine engel olmak gerekmektedir. Modern bir ülkenin sokak köpeği politikası sokakta hiçbir köpeğin yaşamadığı ve bu durumun makul bir çaba ve maddi kaynak ile kalıcı olarak sürdürebildiği bir seviyeye ulaşmak olmalıdır.

Daha ileri bir noktaya gidelim. Köpeklerin sağlıklı bir şekilde yaşam sürme hakkı vardır. İnsanların köpeklerle olan ilişkisinin diğer bütün hayvanlardan farklı olduğu, köpekleri ortaya çıkaranın ve sokağa itenin insan olduğu unutulmamalıdır. Köpekler, aslen yaban hayatta yaşarken şehirlerimize gelip de sokaklarımızı işgal eden zararlılar olarak ele alınmamalıdır.

Türkiye'de sokak köpeklerinin varlığı öylesine kabul edilmiş haldedir ki, bir köpeğin sokaklarda yaşaması, arada gelip başını okşatması, karnını açıp kendini sevdirmesi sevimli, normal, iyi bir şey olarak görülmektedir. Ama bugüne kadar yapılan istisnasız bütün çalışmalar, köpeklerin sokaklara terk edilmesinin onların yaşam kalitesini ve ömür beklentilerini en az yarı yarıya, kimi durumda %80'lere varan oranlarda düşürdüğünü göstermektedir. Kaldı ki bu kısa sürede yaşadıkları ömür de erdemli ve sağlıklı değildir. Dolayısıyla kapınızın önüne "bir kap mama, bir kap su" koyuyor olsanız da, sokakta köpek bırakmak demek köpeklerin zaten ölüme terk edilmiş olması anlamına geliyor.

Kurtla özdeşleşen milletimizin, atalarımızın uyguladığı evcilleştirme baskısı ile, "kurt" dediğimiz hayvandan, bugün "köpek" dediğimiz hayvanı kendisine candaş edinmesi ilginç bir süreçtir. Zira kurt – köpek arası bu hayvan çeşitliliği insanoğlunun da en çok içiçe olduğu canlı varlıklar.

Dünya'da yaşayan 700 milyon evcil köpeğin %75'inin, yani yaklaşık 525 milyon köpeğin serbest dolaşıyor olması, bunların 200 küsur milyonunun sokak köpeği olması onların suçu değildir. Tam olarak insanların suçudur. Hatta daha da tam olarak bir vesile onları alıp sonra sokağa bırakanlardır.

Köpekler asla sokakta yaşamaya itilmemelidir; ama halihazırda sokaklarda olan köpekler de insana yakışır şekilde yönetilmelidir.

2024 itibariyle Türkiye'de barınak statüsünde 250 kadar yer olduğu belirtilmektedir. Ama bunların çoğu modern standartlara uygun değildir. 2004'te geçirilen yasaya göre Türkiye'deki 1389 belediyenin hepsinde kısırlaştırma merkezi olarak da görev yapacak olan barınaklar kurulması şart koşulmuştur; ancak aradan geçen 20 yılda bunların 1200'ünde barınak inşa edilmemiştir. Kaldı ki barınak olmasa bile belediyeler veterinerler aracılığıyla kısırlaştırma yapabilirler; ama istatistiklere baktığımızda, 20 yılda 1 tane bile kısırlaştırma yapmamış 1000'den fazla belediye olduğunu görülmektedir. Bu kabul edilebilir gibi değildir. Türkiye'deki sokak köpeği varlığının ana sorumlusu budur.

Bugünkü kanuni sorumluluğunu yerine getiremeyen yerel yönetimler ötanazi ve itlaf seçeneklerinde de görevlerini asla yerine getiremeyecekler ya da düzgün yapamayacaklardır.

Kaldı ki köpek yetiştiricileri yurtdışından her yıl binlerce köpek getirip, satamadıklarını sokağa attıkça ve toplumda köpek sahipliği kültürü oluşmayıp da doğum günü hediyesi olarak alınan köpekler 1-2 sene sonra kendilerini sokakta buldukça, belediyelerin köpekleri yakalayıp da öldürme hızı, koskoca bir coğrafyada köpeklerin yayılma hızını asla yakalayamayacaktır. Bir de yurtiçinde farklı cinsleri çiftleştirerek elde ettiği melez hayvanları daha yavru iken heveslilerine cins köpek diye satmasını ve 6 sonra köpeğin sıradan bir cinse dönüşmesi ile hayal kırıklığına uğrayan acemi heveslileri de eklersek durum daha da güçleşir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye'deki sokak köpeği problemi, hâlihazırda çalıştığı bilinen metotların işlemeyeceği veya uygulanamayacağı bir seviyede değildir. Dolayısıyla problem ile, bilimsel ve etik kurallara uygun olarak, insanlığın asırlara uzanan popülasyon dinamiği bilgilerini kullanarak, göstermelik veya yapmacık bir şekilde değil aktif ve gerçek bir şekilde, uzun vadede kalıcı olarak işe yaradığı bilinen ve ispatlanmış yöntemlerle mücadele edilmelidir.

Ötanazi, köpek popülasyonunu kontrol altına almakta ve azaltmakta kullanılmış ve bazı etik çerçeveler dahilinde kullanılabilecek bir yöntemdir. Uzman veteriner hekimler denetiminde yapılacak olan ötanazi; agresif veya sosyalleştirilemeyecek durumda olan veya terminal düzeyde hasta köpeklere uygulanarak köpek refahını en üst düzeyde tutmaya yardımcı olabilir. Ancak ötanazinin sadece kısa vadede etkili olduğu, uzun vadede düşük etkili bir yöntem olduğu bilinmelidir. Uyutularak sokaktan alınmış köpeklerin arkalarında bıraktığı nişler (yaşam alanları), diğer köpekler tarafından hızla doldurulmakta ve yeni kaynaklara erişimleri sayesinde üreme hızlarının artmasıyla sonuçlanmaktadır. Buna vakum etkisi denilmektedir.

Türkiye'de hesap verilebilirlik ve doğru yetkilendirme genel bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Belediyeler, köpek popülasyonunu kontrol altında tuttuğu ve azalttığı kesin olarak bilinen ve yasal olarak uygulamak zorunda oldukları yöntemleri son 20 yılda uygulamamıştır. 2004'te geçirilen yasaya göre Türkiye'deki 1389 belediyenin hepsinde kısırlaştırma merkezi olarak da görev yapacak olan barınaklar kurulması şart koşulmuştur; ancak aradan geçen 20 yılda bunların 1200'ünde barınak inşa edilmemiştir; ayrıca 20 yılda 1 tane bile kısırlaştırma yapmamış 1000'den fazla belediye olduğunu görülmektedir.

Türkiye'deki barınak sayısı ve kalitesi, modern standartların çok altındadır. Bu, köpek probleminden bağımsız olarak bir problemdir (eğer yeterince barınağınız yoksa, bırakın kısırlaştırmayı, ötanazi için de bir darboğaz yaratmış olmaktadır; çünkü ötanazi işleminin de çoğu barınaklarda bekletilen köpeklere yapılacaktır). Bu nedenle, yasaların zaten öngördüğü üzere, ülkede derhal yüzlerce yeni barınak inşa edilmelidir. Ancak Türkiye'de "kolay bir çözüm" olarak tüm köpeklerin barınaklara alınması gibi yanlış bir algı bulunmaktadır. Barınaklar, kesinlikle ama kesinlikle kalıcı yaşam alanları olarak görülmemelidir; çünkü barınakları kurmak kadar işletmek de maliyetli bir iştir, bu nedenle de hayvanların geçici olarak barınıp bakım almaları amacıyla kurulmuş "yardımevleri" olarak görmek gerekmektedir, "köpek oteli" olarak değil.

Başiboş köpekleri; sahihsiz köpekler (sokak köpekleri), kaybolmuş sahipli köpekler, sahipli gezici köpekler, çoğunluk tarafından bakılan köpekler olarak 4 gruba ayırabiliriz. Yukarda da değinildiği üzere en çok kavgaya 4. grup köpekler üzerinden çıkmaktadır.

Köpek popülasyonunu sıfıra indirmek ya da yarı yarıya da azaltmak için de olsa, yapabileceğimiz şeyler kesin olarak bellidir:

- Sokaktaki köpekleri sahiplendirebiliriz,
- Köpeklerin sokağa atılmasını engelleyebiliriz,
- Kayıp köpekleri yuvalarına daha hızlı döndürebiliriz,
- Sahipli köpeklerin kafalarına göre gezmelerine engel olabiliriz,
- Sokaktaki köpekleri barınaklara gönderebiliriz,
- Köpekleri öldürebiliriz,
- Köpekleri kısırlaştırabiliriz,
- Belirsiz toplulukların sokakta köpek bakmasına engel olabiliriz
- Köpek üreticileri ve petshoplar gibi yerlerin ithalat yoluyla ve ticari amaçlarla ülke içindeki köpek sayısını arttırmalarına engel olabiliriz.

Ama bunların herbiri aynı sonucu vermeyeceği gibi hiçbirisi de tek başına yeterli değildir.

Yakala-Kısırlaştır-Bırak (TNR) yöntemi, özellikle sokak köpeklerinin yoğun olduğu bölgelerde etkili olan bir yöntemdir. Evcil hayvan sahiplerini kısırlaştırmaya teşvik etmek için onlara sağlanan sübvansiyonlar veya ücretsiz hizmetler de uygulanabilir yöntemler arasında. Toplu aşılama kampanyaları, özellikle kuduz ve diğer zoonoz hastalıkların yüksek oranda görüldüğü bölgelerde önemlidir. Barınakların inşası ve bakımı ise önemli miktarda kaynak ve finansman gerektirir. Aynı anda köpek sahiplenmeyi teşvik etmek için düzenli etkinlikler ve kampanyalar gerekir.

Sokak köpeklerinin popülasyonunu kontrol altına almak için kanun ve mevzuat düzenlemeleri de önemlidir. Birçok ülke, sokak hayvanlarının korunması ve popülasyon kontrolü için yasalar çıkarmıştır. Bu yasalar, kısırlaştırma zorunluluğu, sahiplendirme teşvikleri ve hayvan istismarı cezaları gibi konuları kapsar. Örneğin, İsveç'te hayvan sahipleri, köpeklerini kısırlaştırmak ve düzenli veteriner kontrolünden geçirmekle yükümlüdür. Bu tür yasal düzenlemeler, sokak köpeği popülasyonunun kontrol altına alınmasında ve hayvan refahının sağlanmasında önemli bir rol oynar. Yasalar etkili kontrol önlemleri için bir çerçeve oluşturabilir, ancak başarıları sıkı uygulama ve halkın uyumuna bağlıdır.

Tatil beldelerinden dönerken kamera sistemleri ile hayvanını salanları tespit etmek, çipleme zorunluluğu ile yine hayvanları sokağa salanları tespit etmek ve bunlara ağır cezalar uygulamak kesinlikle etkili bir yöntem olacaktır.

Aslında her ne kadar fazla gıdaları hayvanlara vermek dini ve insani açıdan da iyi bir yol gibi gözükse de gıda atıklarının uygun şekilde yönetilmesi, başıboş köpekler için mevcut gıda kaynaklarını azaltır ve böylece kaynaklarını sınırlandırarak dolaylı olarak nüfuslarını kontrol eder. Yiyeceklere erişimin azaltılmasıyla, başıboş köpeklerin gelişme ve üreme olasılığı azalır. Bu yöntem en iyi diğer nüfus kontrol önlemleri ile birlikte uygulanır.

Uyutma yöntemi, başıboş köpek popülasyonunu azaltmada anında sonuç verebilir. Bununla birlikte, genellikle tartışmalı bir yöntemdir ve birçok kişi ve grup tarafından insanlık dışı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, sokak köpeği sorununun temel nedenlerini ele almayan bir yöntemdir ve geri tepme etkilerine yol açar. Tarihsel iki örnek üzerinden gitmekte fayda görüyoruz: 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da devasa bir sokak köpeği problemi baş gösterdi. Almanlar, gidişatı dizginleyebilmek için ötanazi de dahil bir dizi önlem almaya karar verdiler ve sadece birkaç yıl içinde sokak köpeği popülasyonunu pratik olarak bugünkü seviyelerine, yani kabaca sıfıra indirmeyi başardılar. Günümüz Almanyasındaysa artık sağlıklı sokak köpeklerini öldürmek yasaktır. Romanya, sokak köpeklerini ortadan kaldırmak için 2002 yılında ötanaziyi yasallaştırdı ve aradan geçen 22 senenin sonunda bırakın sokak köpeği popülasyonunu ortadan kaldırmayı, problemi azaltmayı bile başaramamıştır. Çünkü Almanya, köpek popülasyonunun kontrolünde ötanaziyi birincil veya ana yöntem olarak kullanmadı.

Amerika örneğini de doğru anlamakta fayda vardır: Amerika'da her yıl 1.5-2 milyon kedi ve köpek öldürülmektedir; ama Amerika'da 90 milyon köpek ve yüz milyonlarca kedi olduğu hatırlanmalıdır. Bu konuda açık ara farkla rekortmen olan bir ülke içinde ötanazi sayılarının da kulağa çok yüksek gelmesi normaldir. Daha önemlisi, Amerika'daki ötanazi uygulaması 1970'lerde yılda 20 küsur milyon seviyesindeyken, günümüzde 2 milyonun altına inmiş haldedir. Çünkü Amerika'da da ötanazi hiçbir zaman ana politika olarak görülmemiştir. Orada da sahiplendirme, kısırlaştırma, sokağa köpek atmama, sorumlu hayvan sahipliği bilinci gibi politikalara yüksek seviyede önem verilmiştir.

Gelelim Sokak Hayvanları Günü'nün mimarı Hollandalı derneklerin 2012'de yayımladığı rapora... Bu rapor, Hollanda'nın başıboş köpek sorununu nasıl aştığını anlatıyor. Rapora göre Hollanda'da 1800'lerde çok sayıda sokak köpeği varken

1900'lerde getirilen önlemler bu sorunun ortadan kalkmasını sağladı. 1962'de getirilen bir yasayla hayvanına gerekli bakımı sağlayamayan kişilere 16 bin 750 euroya (272 bin TL) kadar para cezası ve üç yıla kadar hapis cezası verilebiliyor. Hollanda'da kamu yararına faaliyet gösteren dernek statüsündeki Hayvanları Koruma Derneği ve Köpekleri Koruma Derneği'nin de başıboş köpeklerin sayısını azaltmada önemli bir rolü olduğu aktarılıyor. Bizde ise bu dernekler tersine bir etkiye sahip.

İtlaf, popülasyonları hızla azaltabilse de, itlaf yaygın olarak zalimce ve uzun vadede etkisiz olarak kabul edilmektedir.

Başıboş köpeklerin kentsel alanlardan kırsal alanlara veya barınaklara taşınmasını içeren yer değiştirme yöntemi ise, belirli bölgelerdeki başıboş köpek popülasyonunu geçici olarak azaltabilmekte ancak genellikle yeni yerde sorunlara yol açmaktadır. Yerleri değiştirilen köpekler uyum sağlamakta zorlanabilmekte ve kırsal alanlardaki sorunlara katkıda bulunabilmektedir.

Son yıllarda, ileri teknoloji kullanımı da sokak köpeklerinin popülasyon kontrolünde kullanılmaktadır. Mikroçipler ve GPS takip sistemleri, köpeklerin izlenmesini ve yönetilmesini kolaylaştırır. Bu teknolojiler, sokak köpeklerinin hareketlerini izleyerek, kısırlaştırma ve aşılama programlarının etkinliğini artırır.

İşin zor tarafı köpekleri yakalayıp tesislere getirmektir. O noktadan sonrası çok farklı değildir: Ötanazi 5 ila 30 dakika arasında, kısırlaştırmaysa erkek köpekler için 5 ila 20 dakika kadar, dişi köpekler içinse 20 ila 90 dakika kadar sürmektedir ve taban maliyeti 2024 itibarıyla çok da farklı değildir: Ötanazi 1350 TL civarındadır; kısırlaştırma/kastrasyon köpek çeşidinin büyüklüğüne ve fizyolojik durumuna göre 2250-3500 TL arasında değişmektedir, her iki fiyata da kâr marjları ve muayene ücretleri dahil değildir, dolayısıyla farklı kliniklerde farklı fiyatlar duymanız mümkündür. Köpekler, kısırlaştırma ameliyatından 15-30 dakika sonra uyanmaktadır ve operasyon sonrasında birkaç gün gözlendikten sonra serbest bırakılmaktadır; ötanazi işlemi içinse hem neredeyse evrensel olarak uygulanan 3-90 gün bekleme süreleri hem de sonrasında köpek cesetlerinin hijyenik bir şekilde ortadan kaldırılması gibi ek masraflar bulunmaktadır.

Toplulukları da işin içine dahil ederek, bölgelerindeki köpekler arasında insanlara risk teşkil edenlerin belediye birimlerine bildirilip sokaktan alınması noktası önem kazanmaktadır. Hâlihazırda saldırgan/agresif olduğu bilinen, sosyalleştirilemeyecek olan, terminal düzeyde hasta olan köpeklere ötanazi uygulayarak bunların sokağa geri bırakılması engellenebilir. ICAM yönergeleri de Türkiye gibi sokak köpeği popülasyonunun yüksek olduğu yerlerde ötanazinin sadece hasta köpeklerle sınırlandırılmasının gerçekçi olmayabileceğini, ötanazi kurallarının biraz daha gevşek uygulanması gerekebileceğini belirtmektedir.

Eğer bir ülke, vatandaşlarının sokağa köpek atmasına göz yumuyorsa (ki buna hane halkı da dahil, petshoplar ve yetiştiriciler gibi unsurlar da dahildir), hangi yöntem ne kadar kullanılırsa kullanılsın popülasyonu kontrol altına almak mümkün olmamaktadır.

Kısırlaştırılmamış hayvanlar sokağa (ve daha fenası, belediye hizmetlerinin çok daha yavaş etki edebildiği kırsal bölgelere) terk edildikçe, bunlar buralardaki kaynakların

taşıyabileceği maksimum kapasiteye kadar üreyip, sonrasında şehirlere göç ederek önceden toplanmış köpeklerin arazilerini kullanarak çok daha hızlı bir şekilde o alanları doldurabileceklerdir. Bunların Türkiye'nin dört bir yanında, sürekli ve eş zamanlı olacak olması, kısır bir döngü içinde köpeklerin durmadan toplanmasını gerektirecek, bu da çok yüklü bir maliyete sebep olacaktır.

Kısaca; öncelikle yasaların öngördüğü üzere bütün belediyelere barınaklar (ve daha ziyade kısırlaştırma klinikleri) inşa edilmeli ve bunlar, bölgelerinde aktif bir şekilde kısırlaştırma ve mikroçipleme yapmalıdır. Barınaklar, kesinlikle ama kesinlikle kalıcı yaşam alanları olarak görülmemelidir; çünkü barınakları işletmek maliyetli bir iştir, bu nedenle de hayvanların geçici olarak barınıp bakım almaları amacıyla kurulmuş "yardımevleri" olarak görmek gerekmektedir, "köpek oteli" olarak değil.

Kanunların uygulanması bakımından hesap verilebilirlik ve doğru yetkilendirme konularında özel bir çalışma yapılmalıdır.

Canlıların herhangi bir sebeple öldürülmesi konusundaki insani ve imani yaklaşımımızla birlikte, agresif köpeklerin popülasyondan ayıklanması için ötanazi uygulaması üzerinde durulmalıdır. Ötanazi, sadece tedavi edilemez (terminal) düzeyde hasta köpeklere değil, hâlihazırda insanlara karşı agresyon göstermiş ve sosyalleştirilemeyen köpekler için de uygulanmalıdır.

Şeffaf ve düzenli veri toplanmalıdır.

Türkiye'deki sokak köpeği popülasyonunu etkin bir şekilde kontrol altına almak için iyi koordine edilmiş, çok yönlü bir yaklaşım şarttır. Ötanazi gibi daha hızlı etki eden ama kısa vadede etkili olan yöntemleri; düzgün işleyen kısırlaştırma programları, halk eğitimi, yasal önlemler ve toplum katılımı gibi uzun vadeli stratejilerle birleştirerek, sokak köpeği popülasyonunda insani ve sürdürülebilir bir şekilde önemli bir azalma elde etmek mümkündür. Düzenli izleme ve geri bildirimlere ve gelişen koşullara göre stratejileri uyarlama esnekliği, bu çabaların sürekli başarısını sağlayacaktır.

Ülkemizde 2 bin 700 adet hayvansever derneği bulunmaktadır. Ve bunlar başıboş köpekleri besleme adına birçok sorunu ve sıkıntıyı beraberinde getirmektedir. Bugüne kadar hiçbir hayvansever derneği de önerilen çözümlere olumlu yaklaşmamış, kendileri de bir çözüm getirmemiştir. Başıboş köpeklerin toplanması, bakılması, sahiplenilmesi ve barınakların sürdürülebilirliği konusunda sorumluluk almayan derneklerin yapılanması gözden geçirilmeli ve önlem alınmalıdır.

Tek ve gerçek sebebi insan olan başıboş köpek sorununun çözümünün de insanımızın etik ve erdemler eğitiminden geçmesi, farkındalık ve idrak süreçlerine tabi tutulması konunun özü ve özeti.

Bütün bunları, 1 aylıkken alıp 6 ay her derdiyle ilgilendikten sonra köpeğini çaldıran ve haftalarca sokak sokak aramaya rağmen bulamayan eski bir köpek sahibi ve oğlu da İTÜ kampüste köpeklere fısıldayan adam olarak bilinen birisi olarak duygusallığımızdan arınarak yazmaya gayret ettik vesselam.